

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 360

Agrobiznes 2014

Problemy ekonomiczne i społeczne

Redaktorzy naukowi
Anna Olszańska
Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-458-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Romuald Jończy , Problem nierejestrowanej emigracji definitywnej (emigracji zawieszonyj) w badaniu procesów społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich	11
Agnieszka Baer-Nawrocka , Zmiany w spożyciu i stopniu samowystarczalności żywnościowej w Unii Europejskiej	19
Katarzyna Kokoszka , Finansowanie UE dla zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich – wsparcie dla rolnictwa czy rozwoju regionalnego?	28
Walenty Pocza , Wspólna waluta euro – potencjalne skutki jej wprowadzenia dla rolnictwa w Polsce	37
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , Struktura agrobiznesu w Polsce i jego znaczenie w gospodarce w kontekście integracji z UE	47
Józef Kania , System wiedzy i informacji rolniczej w rolnictwie polskim	55
Marek Wigier , Polityka rolna i zmiany strukturalne w rolnictwie polskim po akcesji do UE	63
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , Zróżnicowanie poziomu absorpcji funduszy unijnych w kujawsko-pomorskim w kontekście byłych granic zaborów	72
Ryszard Kata , Działalność banków w sferze obsługi finansowej agrobiznesu w Polsce	82
Jarosław Gołębiewski , Zmiany produktywności pracy w łańcuchu żywnościowym w Polsce	91
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Partycypacja pracownicza w przedsiębiorstwach agrobiznesu z perspektywy ustawodawstwa	99
Tomasz Pajewski , Wpływ funduszy unijnych na rozwój aktywów trwałych w polskim rolnictwie	108
Krzysztof Firlej , Źródła transferu wiedzy i technologii w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego	117
Grzegorz Spychalski , Wyzwania rozwoju regionalnego w kontekście procesów globalizacyjnych	126
Barbara Gołębiewska , Przestrzenne zróżnicowanie powiązań rolnictwa z otoczeniem w latach 2004-2012	141
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Doskonalenie jakości zarządzania warunkiem konkurencyjności w agrobiznesie	151
Małgorzata Juchniewicz , Źródła przewagi konkurencyjnej gospodarstw rolniczych użytkujących zasoby własności rolnej Skarbu Państwa	158

Marta Domagalska-Grędyś , Procesy tworzenia grup producentów rolnych a koniunktura gospodarcza w Polsce (2000-2013).....	167
Iwona Kowalska , Wsparcie finansowe konkurencyjności sektora agrobiznesu w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	178
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Ocena wykorzystania środków PROW 2007-2013 na ułatwianie startu młodym rolnikom	188
Danuta Kołodziejczyk , Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce.....	198
Anna Jankowska , Zmiany struktury gospodarstw pod względem wielkości ekonomicznej w Polsce na tle krajów EŚiW po ich akcesji do UE.....	208
Eugeniusz Niedzielski , Przekształcenia sektora państwowego w rolnictwie..	219
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Zmiany strukturalne w rolnictwie duoregionu Pomorze	227
Anna Bisaga , Instytucjonalne uwarunkowania dyfuzji wiedzy w rolnictwie na przykładzie badań w województwie opolskim	236
Alina Daniłowska , Koncepcja dóbr publicznych a rolnictwo	244
Katarzyna Żmija , Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej.....	253
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Rozwój przedsiębiorczości w świetle integracji z Unią Europejską na przykładzie gminy Lubicz.....	262
Aleksander Grzelak , Procesy odnowienia majątku w gospodarstwach rolnych w Polsce w świetle wyników rachunkowości rolnej (FADN)	273
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Ocena przebiegu i realizacji działań zawartych w I osi „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego” PROW 2007-2013.....	281

Summaries

Romuald Jończy , Problem of unregistered definite emigration (suspended emigration) in the study of socio-economic processes in the rural areas ...	18
Agnieszka Baer-Nawrocka , Changes in the consumption of agri-food products and food self-sufficiency in the European Union.....	27
Katarzyna Kokoszka , Financing of EU for rural areas sustainable development – support for agriculture or for regional development?.....	36
Walenty Poczta , Euro, common currency – potential results of its introduction for agriculture in Poland.....	46
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , The structure of agribusiness in Poland and its importance in the economy in the context of the EU integration ...	54
Józef Kania , Agricultural knowledge and information system in Polish agriculture	62

Marek Wigier , Agricultural policy and structural changes in Polish agriculture after the accession to the EU	71
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , The variation in the absorption of EU funds in the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship in the context of the former borders of the partitions	81
Ryszard Kata , The activities of banks in the area of financial services for agribusiness in Poland	90
Jarosław Gołębiewski , Changes of labor productivity in the food chain in Poland	98
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Employee participation in agricultural companies – a legislative perspective	107
Tomasz Pajewski , Impact of EU funds on development of fixed assets in Polish agriculture	116
Krzysztof Firlej , Transfer of knowledge and technology in enterprises of the food industry	125
Grzegorz Spychalski , Challenges of regional development in the context of globalization processes	140
Barbara Gołębiewska , Spatial diversity of combining agriculture with the environment in the years 2004-2012	150
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Improvement of management quality as a precondition of competitiveness in agricultural	157
Małgorzata Juchniewicz , Sources of competitive advantage of agricultural businesses using the Agricultural Property Resources of the State Treasury	166
Marta Domagalska-Grędyś , Process of creating agricultural producer groups and economic prosperity in Poland (2000-2013).....	177
Iwona Kowalska , Financial support of the agribusiness competitiveness as part of Rural Development Program	187
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Evaluation of the use of funds RDP 2007-2013 for setting up of young farmers.....	197
Danuta Kołodziejczyk , Infrastructure in social-economic development of gminas in Poland.....	207
Anna Jankowska , Changes in the structure of holdings taking into account the ESU in Poland in the background of the CEEC after the accession to the EU	218
Eugeniusz Niedzielski , Transformations of the state sector in agriculture.....	226
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Structural changes of the agriculture of the duoregion of Pomerania	235
Anna Bisaga , Institutional conditions of knowledge diffusion in agriculture on the basis of the research in the Opole Voivodeship	243
Alina Daniłowska , Public goods concept vs. agriculture	252

Katarzyna Źmija , The development of entrepreneurship in rural areas with the support of the European Union funds	261
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Entrepreneurship development of population of Lubicz commune in the light of integration with the European Union	272
Aleksander Grzelak , The processes of renewal of fixed assets in farms in Poland in the light of results of agricultural accountancy (FADN)	280
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Assessment of the process and implementation of activities in the first axis “Competitiveness Improvement of Agriculture and Forest Sector” between 2007-2013	289

Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

OCENA PRZEBIEGU I REALIZACJI DZIAŁAŃ ZAWARTYCH W I OSI „POPRAWA KONKURENCYJNOŚCI SEKTORA ROLNEGO I LEŚNEGO” PROW 2007-2013¹

Streszczenie: W artykule omówiono działania określone w I osi priorytetowej PROW 2007-2013. Zawarto w niej jedenaście działań, a w 2010 r. dopisano do niej nowe działanie związane z kłękami żywiołowymi. Badania przeprowadzono pod kątem wykonania zadań w ujęciu ilościowym i rzeczowym oraz finansowym. Porównanie liczby zadań ujętych w programie w stosunku do liczby wydanych decyzji wykazało, że pod koniec 2013 r. pełne wykonanie zadań odnotowano w zakresie modernizacji gospodarstw rolnych, startu młodych rolników i zwiększania wartości dodanej. Na 257,1 tys. złożonych wniosków Agencja wydała 186,2 tys. (72,2%) pozytywnych decyzji. Analiza programu pod względem finansowym wykazała, że przy rentach strukturalnych przekroczono planowane kwoty, w pozostałych przypadkach wypłaty środków wsparcia mogą być realizowane do końca 2015 r. W przeliczeniu na złote polskie środki funduszu europejskiego wyniosły 29,8 mld zł, zaś po stronie realizacji wydatkowano 15,8 mld zł (52,9%).

Słowa kluczowe: oś priorytetowa, działanie, fundusz europejski, sektor rolniczy, decyzja.

DOI: 10.15611/pn.2014.360.30

1. Wstęp

W ostatnich latach polityka Unii Europejskiej dotycząca rozwoju obszarów wiejskich ewaluowała wraz z pojawieniem się nowych zjawisk w rolnictwie i wyzwaniach innowacyjnych. Do połowy lat dziewięćdziesiątych UE stworzyła szereg instrumentów umożliwiających osiągnięcie takich celów, jak restrukturyzacja rolnictwa, rozwój terytorialny czy uwzględnienie wymogów ochrony środowiska. Dzięki pakietowi reform Agenda 2004 zastosowanie tych środków zostało uregulowane prawnie poprzez wydanie szeregu rozporządzeń Rady (WE) w sprawie rozwoju obszarów wiejskich².

¹ Projekt badawczy został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki.

² A. Oskam, G. Meester, H. Silvis, 2010, *EU policy for agriculture, food and rural areas*, Wageningen.

W obliczu perspektywy finansowej przypadającej na okres programowania 2007-2013 Komisja Europejska dokonała pogłębionej analizy polityki rozwoju obszarów wiejskich. Zmianie uległ sposób opracowywania tych programów poprzez wspieranie strategii i trwałego rozwoju obszarów wiejskich. W tym celu politykę rozwoju obszarów wiejskich skoncentrowano na trzech, wspólnie ustalonych, głównych celach, a mianowicie poprawie konkurencyjności rolnictwa, udzielaniu wsparcia w zakresie zarządzania gruntami oraz poprawie stanu środowiska naturalnego. Każdemu z nich odpowiadała oś tematyczna³. Podejście takie umożliwiło ukierunkowanie współfinansowania rozwoju obszarów wiejskich zarówno przez UE, jak i kraje członkowskie. Dzięki temu możliwe było uzyskanie równowagi między wymiarem sektorowym (restrukturyzacja rolnictwa), terytorialnym (zarządzanie gruntami) i społeczno-gospodarczym⁴.

2. Metody i zakres badań

Podstawą prawną do przyjęcia programu rozwoju obszarów wiejskich było Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)⁵. Z kolei szczegółowe zasady stosowania tego rozporządzenia ustaliła Komisja Europejska w 2006 r.⁶ Na naszym gruncie podstawę prawną do kształtowania obszarów wiejskich przyjęto zgodnie z ustawą z 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW⁷. Ustawa przewidywała realizację 22 działań oraz dodatkowo pomoc techniczną. Ukształtowany program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013 przyjął postać osi priorytetowych (4 osie) i działań zgodnie z logiką grupowania celów i zadań, zmierzających do rozwiązania problemów stojących przed Wspólną Polityką Rolną. W ramach PROW 2007-2013 badaniom poddano pierwszą oś tematyczną, która ze względu na liczbę działań i poziom wsparcia finansowego stanowiła najważniejszy obszar poczynań zmierzających do wzrostu potencjału produkcyjnego i uzyskania wartości dodanej. Wśród czterech osi priorytetowych i 22 występujących działań 11 (50%) znalazło się w analizowanej I osi. Również pod względem wysokości wsparcia finansowego, w

³ A. Mickiewicz, 2011, *Przebieg i realizacja działań w ramach I i II filara wspólnej polityki rolnej*, ZUT, Szczecin.

⁴ *Polityka UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013*, 2008, Komisja Europejska, Bruksela.

⁵ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

⁶ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1974/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

⁷ Ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

rozumieniu wydatków publicznych w wysokości 17,1 mld euro, na pierwszą oś przeznaczono 7,4 mld euro (43,3%). Podobnie na wysokim poziomie znalazła się liczba zadań (operacji) stojących do wykonania w ramach badanej osi tematycznej.

Badania I osi priorytetowej dokonano pod względem liczbowym i poziomu wykorzystania funduszy europejskich. Analizę przeprowadzono w układzie poszczególnych działań, w oparciu o program rozwoju obszarów wiejskich oraz dane Systemu Informacji Zarządczej ARiMR.

3. Ogólna charakterystyka I osi PROW 2007-2013 „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego”

Analiza działań zawartych w I osi priorytetowej pozwala na wyodrębnienie przynajmniej dwóch układów odniesień. Pierwszy można traktować jako środki skierowane bezpośrednio do producentów rolnych (środki materialne) oraz fundusze pośrednio wpływające na rozwój obszarów wiejskich (środki niematerialne). Wśród tych pierwszych znalazły się działania związane przykładowo z modernizacją gospodarstw rolnych, rentami strukturalnymi, ułatwieniem startu młodym rolnikom, kłuskami żywiołowymi czy zadania skierowane do większej zbiorowości, jak grupy producentów rolnych. Do drugiej grupy można zaliczyć środki pośrednie – szkolenia rolników, usługi doradcze, poprawianie infrastruktury, działania informacyjne i promocyjne, które pozwalają na podniesienie poziomu edukacyjnego czy polepszenie warunków funkcjonowania na obszarach wiejskich, które jednak nie były adresowane do konkretnego rolnika, lecz do szerszej zbiorowości społecznej⁸.

Drugi podział działań wykonano ze względu na cel, jaki powinien osiągnąć beneficjent, co prowadzi do wyodrębnienia co najmniej czterech grup oddziaływania, a mianowicie: 1) zasoby ludzkie na obszarach wiejskich, 2) kapitał rzeczowy skierowany na obszary wiejskie, 3) jakość żywności wytwarzanej na obszarach wiejskich oraz 4) środki przejściowe związane z poprzednim programem. Inwestowanie w kapitał ludzki i umiejętności miało zasadnicze znaczenie dla wykorzystania możliwości wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na obszarach wiejskich.

Wsparcie kapitałowe było udzielane, by pomóc rolnikom w pokryciu części kosztów inwestowania w gospodarstwach rolnych, zakupu maszyn i narzędzi rolniczych, instalowania urządzeń i innych elementów związanych z innowacjami. Działania te zmierzały do poprawy ogólnej efektywności gospodarowania. Ponadto wspierano tworzenie systemów dotyczących zarządzania gospodarstwem i rozwój infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich. W kontekście zwiększonej konkurencji istotne było zapewnienie, aby sektory rolne i żywnościowy mogły wykorzystać możliwości rynkowe poprzez szerokie podejścia innowacyjne w zakresie

⁸ B. Mickiewicz, 2012, *Zmiany w powierzchni użytków rolnych według danych powszechnych spisów rolnych z lat 2002 i 2010*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, t. 14, z. 3, s. 260-267.

rozwoju nowych produktów, procesów i technologii. W tym celu działania zachęcały do współpracy pomiędzy rolnikami, a także z przemysłem żywnościowym i przemysłem przetwórczym surowców rolnych oraz innymi stronami, a także do poprawy konkurencyjności rolnictwa, głównie poprzez wspieranie restrukturyzacji, rozwoju i innowacji.

4. Analiza działań zawartych w I osi priorytetowej PROW pod względem ilościowym

Ważnym czynnikiem poszczególnych działań była analiza ilościowa poczynań w ujęciu liczbowym, przyjętym na cały okres programowania na lata 2007-2013. Liczba zadań zawartych w poszczególnych działaniach była istotnie zróżnicowana i uzależniona od charakteru i celu, jaki chciano osiągnąć, uwarunkowana poziomem środków finansowych przewidzianych do wykonania, a także kosztów przypadających na jednego beneficjenta i wieloma innymi czynnikami. Wśród poczynań o charakterze masowym znajdują się korzystanie z usług doradczych (600 tys. rolników) oraz szkolenia zawodowe (400 tys. po stronie uczestników szkoleń), przy czym w tym pierwszym przypadku beneficjent otrzymywał wsparcie na poziomie 80% kosztów kwalifikowanych ze środków PROW, resztę kosztów musiał zaś pokrywać rolnik we własnym zakresie. Koszt szkolenia zawodowego pokrywał całkowicie organizator. Do zadań liczbowych o poziomie średnim można zaliczyć renty strukturalne (50,4 tys. beneficjentów), modernizację gospodarstw rolnych (59,4 tys. beneficjentów) czy uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności (69 tys. beneficjentów). Najmniejszym podmiotem pod względem rozmiarów ilościowych były grupy producentów rolnych (350 grup), które skupiały w swoich szeregach odpowiednią liczbę producentów rolnych. Za większość działań zawartych w I osi odpowiada Agencja, a ponadto niektóre działania delegowano do FAPA, ARR i do samorządów województw⁹.

W 2010 r. ustanowiono nowe działanie „Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych”, w ramach którego pomoc przyznawana była na inwestycje związane z przywracaniem potencjału produkcji rolniczej w gospodarstwach rolnych dotkniętych klęskami żywiołowymi. Pomoc miała formę grantu, maksymalna wysokość grantu wynosiła zaś 130% wartości strat środków trwałych służących do produkcji rolniczej.

Konfrontacja założeń planowanych w stosunku do poziomu liczby złożonych wniosków i wykonania zadań wskazuje na duże rozbieżności występujące w sferze realizacji programu rozwoju obszarów wiejskich. Pierwszy układ analizy przeprowadzono między liczbą złożonych wniosków w stosunku do planowanych wielkości zapisanych w PROW 2007-2013. Największym zainteresowaniem ze strony przy-

⁹ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, 2007, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.

szłych beneficjentów cieszyły się działania związane ze zwiększeniem wartości dodanej (241,2%) oraz z modernizacją gospodarstw rolnych (162,1%). W pierwszym przypadku pomoc była przyznawana na projekty dotyczące przetwórstwa i mięsa

Tabela 1. Liczba działań przewidzianych do realizacji i wykonanych w ramach I osi PROW 2007-2013

Nazwa działania I osi PROW	Planowana liczba zadań (operacji) do wykonania	Liczba złożonych wniosków	Liczba złożonych wniosków w stosunku do planów (w %)	Liczba wydanych decyzji	Procent wydanych decyzji do złożonych wniosków	Instytucje/ organy odpowiadające za realizację
Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie	500	397	79,4	0,0	0,0	FAPA
Ułatwianie startu młodym rolnikom	33 600	29 239	87,1	23 159	79,2	ARiMR
Renty strukturalne	50 400	28 535	56,6	19 945	69,9	ARiMR
Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów	570 000	63 009	11,1	50 594	80,3	ARiMR
Modernizacja gospodarstw rolnych	59 378	96 250	162,1	59 100	61,4	ARiMR
Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej	1 500	3 618	241,2	1 497	41,4	ARiMR
Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa	1 150	760	66,1	582	76,6	samorządy województw
Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych	0,0	6 954	0,0	4 736	68,1	ARiMR
Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności	69 000	28 249	40,9	23 424	82,9	ARiMR
Działania informacyjne i promocyjne	1 350	69	5,1	23	33,3	ARR
Zobowiązania z okresu 2004-2006 dla działania „Wspieranie gospodarstw niskotowarowych”	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	ARiMR
Grupy producentów rolnych	350	2096	0,0	2096	100,0	ARiMR
Razem oś I PROW	786 878	259 176	32,6	185 243	71,5	

Źródło: PROW i System Informacji Zarządczej ARiMR.

formę refundacji części kosztów kwalifikowanych projektu. W drugim dotyczyła zaś głównie inwestycji materialnych, umożliwiających zakup maszyn, instalacji, urządzeń rolniczych czy modernizację budynków wykorzystywanych do produkcji rolnej. Tylko w tych dwóch przypadkach liczba złożonych wniosków przekroczyła planowaną liczbę zadań do wykonania, co zmusiło MRiRW do „skanalizowania” tego strumienia wniosków i przygotowania tzw. koperty wojewódzkiej, ustalającej wysokość oraz podział limitów środków na poszczególne działania. W obliczu nadal dużej liczby złożonych wniosków zaszła konieczność przeprowadzenia ich losowania, odrębnego dla każdego województwa.

Do działań, które cieszyły się także dużym zainteresowaniem, należy zaliczyć ułatwienie startu młodym rolnikom (87,1%), zwłaszcza w sytuacji, gdy premię dla młodych producentów podniesiono z 50 do 75 tys. zł. Natomiast renty strukturalne, cieszące się w poprzedniej edycji PROW dużym zainteresowaniem, napotykały na bariery w postaci podniesienia przekazywanej powierzchni użytków z 1 ha do 3 ha oraz obniżenia wysokości otrzymywanej renty. Do działań, które napotykały najwięcej ograniczeń, należy zaliczyć korzystanie z usług doradczych przez rolników (11,1%), mimo włączenia do usług prywatnych, akredytowanych podmiotów doradczych i doradców z izb rolniczych. Rolnicy nie byli w stanie zaakceptować konieczności wnoszenia wkładu własnego na poziomie 20% oraz ogólnych kosztów kwalifikowanych.

W świetle danych przedstawionych w tab. 1 należy rozpatrywać liczbę wydanych decyzji w stosunku do liczby złożonych wniosków (na koniec 2013 r.). Jako pełne wykonanie planowych zadań przypadających na lata 2007-2013 należy uznać działania związane z modernizacją gospodarstw rolnych, ze startem młodych rolników czy zwiększaniem wartości dodanej. Na niskim poziomie wykonania (69,9%) przebiegała realizacja wniosków o renty strukturalne oraz korzystanie z usług doradczych. Przyjęto założenie, że wnioski złożone pod koniec 2013 r. będą podlegały weryfikacji zmierzającej do podjęcia decyzji w 2014 r., stąd liczba wniosków z pozytywnymi decyzjami wzrośnie w stosunku do aktualnie prezentowanych danych.

5. Finansowy wymiar realizacji działań zawartych w I osi PROW 2007-2013

Na realizację I osi priorytetowej PROW 2007-2013 przewidziano łącznie 13 257,8 mln euro, w tym 7187,5 mln euro ze środków europejskich (EFRROW) oraz 6070,2 mln euro ze środków własnych. Spośród 11 działań występujących w I osi udział własny beneficjenci musieli wnieść w przypadku pięciu działań, wśród których były następujące: korzystanie z usług doradczych, modernizacja gospodarstw rolnych, zwiększenie wartości dodanej kłesek żywiolowych i działań informacyjno-promocyjnych. Komitet monitorujący, działający przy MRiRW w sytuacji odstępowania od programu, był zobowiązany przygotować zmiany w planie finansowym PROW w stosunku do pierwotnej wersji programu. Największe zmniejszenie środków EFRROW nastąpiło przy działaniu „Korzystanie z usług doradczych”

z 350 mln euro do 118 mln euro (o 232 mln euro, tj. o 66,3%), przy działaniu „Zwiększenie wartości dodanej” kwota spadła o 168 mln euro (o 15,3%) oraz w mniejszym zakresie pomniejszono środki przypadające na działania informacyjne i promocyjne (o 20 mln euro) oraz szkolenie zawodowe rolników (o 10 mln euro).

Z drugiej strony zwiększono fundusze europejskie na renty strukturalne (o 362 mln euro), modernizację gospodarstw rolnych (o 140 mln euro), wspieranie gospodarstw niskotowarowych (zobowiązania z okresu 2004-2006) o 120 mln euro oraz rozwijanie infrastruktury o 37 mln euro. Jako zupełnie nowe zadanie pojawiło się działanie związane z kłeskami żywiołowymi, na które przewidziano poziom wsparcia w wysokości 100 mln euro. W sumie pula wydatków publicznych EFRROW w ramach I osi wzrosła o 269 mln euro i wyniosła 7456,2 mln euro, co odbyło się głównie kosztem II osi związanej z poprawą środowiska naturalnego.

Tabela 2. Planowane i zrealizowane środki wsparcia w ramach I osi „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego” w latach 2007-2013 (w mln euro)

Nazwa działania I osi PROW	Wydatki publiczne według stanu z 2007 r.	Wydatki publiczne według stanu z 2013 r.	Wydatki publiczne w przeliczeniu na zł (w mln)	Kwoty zawartych umów (w mln zł)	Procent
Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie	40,0	30,0	120,0	66,6	55,5
Ułatwianie startu młodym rolnikom	420,0	420,0	1680,0	1 594,9	94,9
Renty strukturalne	2 187,6	2 549,6	10198,4	1 273,7	12,5
Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów	350,0	118,0	472,0	110,7	23,4
Modernizacja gospodarstw rolnych	1 779,9	1 919,1	7676,4	7 215,1	93,9
Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej	1 100,0	932,0	3728,0	1 935,3	51,9
Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowaniem rolnictwa i leśnictwa	600,0	637,5	2550,0	763,9	29,9
Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku kłesk żywiołowych oraz wprowadzenie odpowiednich działań zapobiegawczych	0,0	100,0	400,0	265,2	66,3
Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności	100,0	40,0	160,0	23,8	14,9
Działania informacyjne i promocyjne	30,0	10,0	40,0	4,6	11,5
Zobowiązania z okresu 2004-2006 dla działania „Wspieranie gospodarstw niskotowarowych”	440,0	560,0	2240,0	2 130,2	95,1
Grupy producentów rolnych	140,0	140,0	560,0	386,1	68,9
Razem oś I PROW	7 187,5	7 456,2	29824,8	15 770,1	52,9

Źródło: PROW 2007-2013 i System Informacji Zarządczej ARiMR.

Liczby złożonych wniosków przedstawionej w tab. 1 nie można bezpośrednio porównywać z danymi zawartymi w tab. 2, dotyczącej poziomu realizacji wsparcia finansowego. W pierwszym przypadku dokumenty aplikacyjne należało złożyć do 31 grudnia 2013 r., kończącego perspektywę finansową na lata 2007-2013. Pod koniec 2013 r. składać można było tylko wnioski, które dotyczyły działań ogłoszonych przez Agencję. Po tym terminie Agencja miała czas na podjęcie decyzji i wydanie określonej decyzji do końca 2015 r.

Inaczej sprawa wyglądała w przypadku rozliczania pomocy finansowej z funduszy EFRROW, które dotyczą – zgodnie z regulacjami UE (reguła „n + 2”) – możliwości uregulowania wszystkich płatności w okresie dwóch lat, czyli do końca 2015 r. Interpretując w tym świetle dane z tab. 2, można powiedzieć, że środki wsparcia zostaną zapewne w pełni wykorzystane, chociaż nadal będą konieczne przesunięcia między działaniami. Niezagrożone wydaje się pełne wykorzystanie kwot wsparcia w przypadku modernizacji gospodarstw rolnych, ułatwienie startu młodym rolnikom, zwiększenie wartości dodanej i systemów jakości żywności. Największym potknięciem w programowaniu było działanie związane z rentami strukturalnymi, ponieważ obejmowało ono nie tylko bieżące rozliczanie przyznawanych rent, ale także rent przyznanych na dziesięć lat z okresu 2004-2006 ich wysokość wzrastała w miarę zwiększania się składek FUS, na których oparte były wyliczenia.

Wśród działań nie mających szans na pełne wykorzystanie środków wsparcia finansowego EFRROW można wymienić korzystanie z usług doradczych przez rolników, ponieważ jako jedyne wymagało ono pokrycia 20% kosztów usług, na który to proces partycypacyjny rolnicy na ogół nie wyrażali zgody. Mimo że w 2008 r. ukazały się regulacje prawne umożliwiające powstawanie komercyjnych (prywatnych) podmiotów doradczych, procedury ich powstawania przeciągały się, a rolnicy nie byli zainteresowani korzystaniem z tych podmiotów doradczych.

6. Uwagi końcowe

W PROW 2007-2013 działania zawarte w I osi priorytetowej zajmowały dominującą pozycję z uwagi na liczbę działań oraz poziom wsparcia finansowego EFRROW. W świetle przeprowadzonych badań można stwierdzić, że rozmięły się oczekiwania rolników w stosunku do propozycji przedstawionej przez Agencję. Producenci rolni oczekiwali w większości przypadków działań o charakterze materialnym, w mniejszym zaś zakresie o charakterze niematerialnym. Proponowanie działań związanych z podnoszeniem jakości kapitału ludzkiego, jak szkolenia, doradztwo, marketing itp., było doceniane, ale działania takie nie stanowiły priorytetu dla rozwoju gospodarstwa rolnego. Agencja prowadziła strategię dywersyfikacji funduszy europejskich poprzez wprowadzanie tzw. koperty wojewódzkiej, która wszystkim rolnikom miała zapewnić w miarę równomierny dostęp do środków. W ten sposób Agencja pomagała zarówno gospodarstwom rozwojowym, generującym wartość dodaną oraz zorientowanym na rynek, jak i rolnikom borykającym się z problemem konku-

rencyjności, towarowości i innowacyjności. Wobec dużej liczby gospodarstw rolnych w naszym kraju podtrzymywanie egzystencji wszystkich jednostek produkcyjnych jest kwestią problematyczną i wymagającą nowego spojrzenia przez pryzmat nowej perspektywy finansowej WPR 2014-2020.

Literatura

- Mickiewicz A., 2011, *Przebieg i realizacja działań w ramach I i II filara wspólnej polityki rolnej*, ZUT, Szczecin.
- Mickiewicz B., 2012, *Zmiany w powierzchni użytków rolnych według danych powszechnych spisów rolnych z lat 2002 i 2010*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, t. 14, z. 3, s. 260-267.
- Oskam A., Meester G., Silvis H., 2010, *EU Policy for Agriculture, Food and Rural Areas*, Wageningen. *Polityka UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013*, 2008, Komisja Europejska, Bruksela.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, 2007, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1974/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).
- Ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

ASSESSMENT OF THE PROCESS AND IMPLEMENTATION OF ACTIVITIES IN THE FIRST AXIS “COMPETITIVENESS IMPROVEMENT OF AGRICULTURE AND FOREST SECTOR” BETWEEN 2007-2013

Summary: The aim of the article was presentation and analysis of activities undertaken in the first priority axis of RADP 2007-2013. In that axis there were undertaken eleven activities which were enriched in 2010 with new activity about natural disasters. The research was conducted according to realized tasks in terms of quantities and material (finance). The comparison of tasks involved into the program to the number of issued decisions let observe towards the end of 2013 fully completed tasks about farms' modernization, the start of young farmers and the increase of added value. On the total amount of 257,1 thousand applications the Agency adopted 186,2 thousand positive decisions (72,2%). The financial analysis of the program indicated that the planned quota was exceeded in case of structural pensions, in other activities all payments may be realized until the end of 2015. The means of the European Fund were 29,8 billion PLN and during the realization 15,8 billion PLN was spent (52,9%).

Keywords: priority axis, activity, European Fund, agrarian sector, decision.